

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента,
доцента кафедри логопедії і спеціальних методик
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Левицького Вадима Едуардовича

на дисертаційне дослідження

Криворотько Анастасії Олександрівни

«Формування гендерної вихованості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку середнього шкільного віку», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок із планами відповідних галузей наук

Актуальність теми. Дисертація А.О. Криворотько має особливу актуальність у контексті сучасного освітнього та соціокультурного розвитку України. Актуальність пов'язана з інтеграцією країни у Європейський освітній простір, де напрямок гендерного виховання набув значного розвитку. Особливо важливим виховання у цьому напрямку є для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Враховуючи різноманітність індивідуальних особливостей цієї категорії учнів, необхідні підходи та спеціальні методики, які враховують їх потреби та сприяють повноцінному розвитку і суспільній інтеграції, систематичне включення відповідних заходів у освітній процес.

Гендерна вихованість – є важливим аспектом виховання молодого покоління, що допомагає учням усвідомити роль гендера у суспільстві, сприяючи формуванню толерантності й відкритості до інших людей. Особливості порушень інтелектуальної сфери, некритичність до оцінки власної діяльності та соціальних ролей ускладнюють для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку осмислення та засвоєння моделей сучасної гендерної поведінки відповідно до загальноприйнятих норм гендерної культури.

Розроблена модель та запропонована до запровадження методика формування гендерної вихованості відповідають нагальній потребі засвоєння гендерних знань та адекватних моделей поведінки учнями з порушеннями

інтелектуального розвитку шкільного віку та активному включенню їх у соціум, а також формуванню стійкого розуміння гендерних ролей та стосунків у сучасному суспільстві в цілому.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за напрямом «Теоретичні і методичні засади освіти дітей з особливими освітніми потребами», комплексних тем відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку: «Науково-методичне забезпечення навчання дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку» (ДР № 0121U108669); «Удосконалення змісту базової середньої освіти учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах НУШ» (ДР № 0124U000492).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження, їх значення для науки й практики

Дослідження відзначається високою науковою новизною. Особливу увагу у роботі А.О. Криворотько привертає авторська модель формування гендерної вихованості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку середнього шкільного віку. Такий підхід дозволяє комплексно підходити до цього процесу. Значущими є встановлені критерії, показники та рівні сформованості гендерної вихованості учнів означеної категорії.

Цікавими та репрезентативними є результати проведених бесід з батьками учнів з порушеннями інтелектуального розвитку середнього шкільного віку. Застосований комплекс взаємодоповнюючих методів, включаючи теоретичні, емпіричні та математично-статистичні, забезпечує достовірність отриманих результатів. Особливо варто відзначити значення педагогічного експерименту для перевірки ефективності розробленої методики формування гендерної вихованості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку середнього шкільного віку.

Практична значущість дослідження полягає у:

– розробці діагностичного інструментарію для використання в якості критеріїв оцінки сформованості гендерної вихованості учнів середнього шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку;

– розробці та апробації авторської методики формування гендерної вихованості учнів середнього шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку;

– використанні матеріалів дисертації під час викладання освітніх компонентів підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»;

– можливості використання методики формування гендерної вихованості учнів середнього шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку у спеціальних навчальних закладах та закладах загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання на підґрунті розроблених методичних рекомендацій педагогічним працівникам спеціальних шкіл та батькам учнів з інтелектуальними порушеннями середнього шкільного віку для створення сприятливого освітнього середовища щодо формування гендерної вихованості означеної категорії учнів; батьками, які виховують дітей з інтелектуальними порушеннями; як підґрунтя для створення освітніх програм, курсів підвищення кваліфікації.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, результатів і положень дисертації

Детальне ознайомлення з текстом дисертації дозволяє впевнено стверджувати, що підхід Криворотько А. О. до проблеми формування гендерної вихованості учнів середнього шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку ґрунтується на глибокому аналізі теоретичних і методологічних аспектів теми дослідження. Дисертантка, системно досліджуючи питання гендерної вихованості дітей з інтелектуальними порушеннями, вдалася до ретельного теоретичного обґрунтування проблеми і застосувала адекватні емпіричні методи для перевірки своєї гіпотези. Такий підхід забезпечив не лише отримання нових наукових даних, але й дозволив

сформулювати методичні рекомендації, що будуть корисними для освітян та батьків у формуванні гендерної вихованості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Глибоке вивчення та усвідомлення тематики роботи дозволили дисертантці коректно визначити науковий апарат дослідження, зокрема, сформулювати мету й завдання, що забезпечило оптимальне визначення загальної стратегії наукового пошуку.

Дисертація має чітку логічну структуру та містить достатнє обґрунтування основних наукових положень, що виносяться на захист. Розділи послідовно розкривають логіку і черговість проведення дослідницької роботи. Зміст дисертаційної роботи побудований на достатньому обсязі відповідного матеріалу, аналіз та узагальнення якого дозволили сформулювати належним чином обґрунтовані основні наукові положення, висновки та рекомендації. Про це свідчить аналіз тексту дисертації та змісту публікацій авторки.

Високий ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, результатів і висновків дисертаційної роботи підтверджується ґрунтовним і всебічним теоретичним аналізом проблеми дослідження, аргументованим формулюванням наукових позицій, а також підтвердженими достовірними результатами експериментальної перевірки ефективності методики формування гендерної вихованості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Високий рівень обґрунтованості теоретичних положень забезпечено опрацюванням значної джерельної бази, яка містить 125 використаних літературних джерел, у тому числі 25 іноземних. До складу джерельної бази входять наукові праці вчених (вітчизняних, зарубіжних) у галузі корекційної психопедагогіки, зокрема монографії, дисертації відповідної проблематики, підручники, навчальні посібники, збірники наукових праць, педагогічні часописи, збірники матеріалів конференцій, науково-педагогічна періодика, довідково-бібліографічна література, а також наукові праці з суміжних галузей знань.

Застосовуючи системний підхід у дослідженні означеної проблеми, Анастасія Олександрівна Криворотько представила авторську модель формування гендерної вихованості учнів середнього шкільного віку з інтелектуальними порушеннями, яка включає: мету; чинники (соціальні, психологічні, педагогічні), що безпосередньо або опосередковано сприяють формуванню гендерної вихованості. Розроблена нею корекційно-виховна методика інтегрує педагогічні впливи під час навчального процесу за відповідними освітніми компонентами, позакласну роботу з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку та взаємодію у визначених напрямках гендерного виховання; критерії та рівні сформованості гендерної вихованості. Модель передбачає сім етапів реалізації корекційно-виховної методики, які повною мірою відображають процес формування гендерної вихованості з урахуванням особливостей розвитку досліджуваної категорії дітей.

Варто зазначити, що обґрунтованість наукових положень та висновків дослідження була забезпечена застосуванням комплексу методів дослідження: *теоретичні* – аналіз, синтез та узагальнення науково-теоретичного, практико-методичного та організаційного досвіду з питань гендерного виховання учнів із порушеннями інтелектуального розвитку середнього шкільного віку; *емпіричні* – цілеспрямоване спостереження за поведінкою учнів середнього шкільного віку із порушенням інтелектуального розвитку під час проведення діагностики та навчальних занять в умовах навчально-виховного процесу; бесіда, анкетування, опитування, моделювання, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний); *математично-статистичні* – якісний та кількісний аналіз емпіричних показників з використанням методів математичної статистики: *t*-критерію Стюдента та *φ*-критерію Фішера для встановлення значущості міжгрупового збігу на констатувальному етапі дослідження студентів експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп.

Достовірність наукових результатів дисертаційного дослідження підтверджується широким оприлюдненням на науково-практичних заходах міжнародного рівня, а також публікаціями у фахових виданнях України зі спеціальної освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Оцінюючи зміст та завершеність дисертації, слід відзначити, що вона має чітку структуру з логічно побудованими розділами і забезпечує легкість сприйняття матеріалу. Тематика дослідження є актуальною та обґрунтованою, а теоретична база підкріплена значною кількістю наукових джерел. Використано комплекс методів дослідження, що відповідають цілям і завданням роботи, а емпіричні дослідження проведено на достатній вибірці з використанням відповідних статистичних методів. Основні наукові положення чітко сформульовані та обґрунтовані, висновки логічно походять із результатів дослідження та мають високий ступінь достовірності. Практична значущість роботи підкреслена рекомендаціями для використання отриманих результатів, а також зазначеними можливими напрямками подальших досліджень. Вивчення змісту роботи та аналіз її теоретичних положень та узагальнень дають змогу засвідчити досягнення А. О. Криворотько мети наукового пошуку і вирішення дослідницьких завдань. Загальні висновки є логічними і відповідають поставленим дисертанткою завданням.

Додатки є інформаційно насиченими та практично-цінними. Дисертація є завершеною науковою працею, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень у відповідній галузі науки.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Зміст та результати дослідження висвітлено у 9 наукових працях: 1 розділ у монографії; 5 одноосібних статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України, що включені до наукометричної бази Index Copernicus; публікаціях апробаційного характеру: 2 – матеріали конференцій,

з них 1 – у зарубіжному виданні, 1 видана у співавторстві; 1 стаття в науково-популярному виданні.

Публікації відображають та доповнюють зміст теоретичних позицій та обґрунтування наукових результатів дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. Оскільки гендерне виховання, як напрямок педагогічного впливу, бере початок у Європейській системі цінностей, варто було б детальніше висвітлити закордонний досвід впровадження програм та методик з формування гендерної вихованості дітей шкільного віку.

2. Робота містить ряд філологічних зауважень орфографічного та, менше, пунктуаційного характеру, що не деформує її змістове наповнення.

3. До чинників та педагогічних складових гендерного виховання варто додати вплив однолітків, як соціальної та (можливо) референтної групи і описати її вплив (позитивний/негативний) на становлення гендерної вихованості.

4. Робота носила б більш органічний вигляд, якщо містила опис труднощів під час реалізації констатувального та формувального етапу проведення експериментального дослідження.

5. У висновках варто лаконічно окреслити перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямку.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації та можуть розглядатися як побажання щодо удосконалення подальшого наукового пошуку.

Проведене дослідження засвідчує належну наукову компетентність здобувачки, а також дає підстави оцінювати роботу як оригінальний і самостійно виконаний науковий доробок. У рукописі наявні усі необхідні ознаки цілісного, завершеного наукового дослідження.

Загальний висновок

З огляду на вищезазначене, дисертаційне дослідження Криворотько А.О. «Формування гендерної вихованості учнів з порушеннями

інтелектуального розвитку середнього шкільного віку» відповідає вимогам до оформлення дисертацій, порядку присудження наукового ступеня доктора філософії, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) і постановою КМ України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно Постанови КМ України № 341 від 21.03.2022 року), а її автор – Криворотько Анастасія Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії PhD галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри логопедії і спеціальних методик,
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Вадим ЛЕВИЦЬКИЙ